

**Individualitetit duhet t'i perkasë ajo pjesë e jetës për të cilën
interesoher kryesisht individi; shoqërisë ajo pjesë për të cilën
interesoher kryesisht shoqëria**

J. S. Mill

Liria e shprehjes: Media – Cilat janë sfidat e saj? Po format e tjera alternative të shprehjes sa e garantojnë lirinë? _____

Brikena Mile, MSc _____

Abstrakt

Liria e shprehjes nuk është thjesht njëra nga të drejtat që garantohen prej kushtetutave të vendeve demokratike. Juridikisht, pozicioni i saj si e drejtë themelore rrjedh nga Deklarata Universale e Të Drejtave të Njeriut. Por ky dokument juridik që shërben si burim i kësaj të drejte nuk është arsyeja bazë për ekzistencën e saj. Kjo pasi burimi tregon vetëm filluesën e fenomenit, por nuk e justifikon atë. Rrjedhimisht, justifikimin për lirinë e shprehjes duhet ta kërkojmë te filozofia e së drejtës. Kështu, Thomas Scanlon, jep një argument të fortë në favor të lirisë së shprehjes, duke e lidhur këtë të drejtë me ekzistencën e vetë shtetit. Sipas tij liria e shprehjes është e domosdoshme për autonominë e individit. Kjo e fundit është e paimagjueshme nëse individëve u mohohet ose çenohet kjo e drejtë. Nga ana tjetër, vetë shteti – si gjendje e gjërave, si rend dhe organizim – do të ishte i pamundur nëse individët nuk do të ishin autonomë¹. Ideja që implikohet është që autonomia individuale është kusht i domosdoshëm për futjen e individëve në një kontratë sociale që, fundja, shpreh vullnetin e tyre (dhe prandaj autonominë) për të hequr dorë nga një lloj lirie negative në mënyrë që të përfitojnë liri pozitive.

Fjalë kyç: *punonjës, të drejtat e punëmarrësve, ekonomia, shoqëria civile, kuadri normativ, puna e fëmijëve*

E drejta e shprehjes dhe liritë themelore

Konceptet e lirisë së shprehjes i gjejmë të hershme në dokumentat e të drejtave në Angli (Bill of rights)² ose gjatë revolucionit francez (Declaration of the rights of the man and of the citizen)³. Që në preambulën e Traktatit të Bashkimit Europian theksohen të drejtat natyrore, të patjetërsueshme të individit. Zanafilla e tyre merr hov prej Deklaratës Universale, e cila në nenin 19 përcakton : “Gjithkush ka të drejtën e lirisë së mendimit dhe të shprehjes; kjo e drejtë përfshin lirinë e mendimit pa ndërhyrje, si dhe lirinë e kërkimit, marrjes dhe njoftimit të informacionit dhe ideve me çfarëdo mjeti qoftë, pa marrë parasysh kufijtë”.⁴ Deklarata duke qenë parimore nuk ka parashikuar asnjë kufizim. Megjithatë kjo liri nuk është absolute sepse konkuron me parimin e subsidiaritetit, të cilin e pasqyron neni 10 i Konventës. Këto të drejta që të zbatohen kërkojnë garancinë e lirisë së të shprehurit. Shtetet antare dhe ato të cilat kanë aderuar ne Konventë duhet të konformohen në bazë të legjislacionit rregullues që parashikohet aty. Një nga sentencat fundamentale të Gjykatës Europiane është në çështjen; *Handyside v United Kingdom*: “E drejta e shprehjes konstituon një nga fundamentet thelbësore të shoqërisë...kjo vlen jo vetëm për “idetë” që nuk sjellin problem, por edhe për ato që janë ofensive dhe shqetësuese për shoqërinë”.⁵ Kështu dhe ndërtohet shteti, pluralizmi, toleranca dhe shpirti krijues, pa të cilin nuk ka shoqëri demokratike”.

Asnjë liri s'është ndonjëherë absolute. Sipas Kantit, liria e individit përfundon aty ku fillon liria e tjetrit. Për këtë arsye në shoqërinë moderne të drejtat mbrohen dhe përcaktojnë kufijtë e tyre. Sot në Bashkimin Europian nuk ka një kuadër ligjor të unifikuar mbi të drejtën e shprehjes pasi praktika gjyqësore nuk ka arritur dot të shmang inkohencën dhe ambiguitetin. Kjo e drejtë ju sigurohet gjithë shtetasve, qofshin persona fizik apo juridik. Liria e shprehjes mbrohet në varësi te formës së saj, qoftë kjo e shkruar apo e folur. Brenda saj gjendet e drejta dhe detyrimi respektiv për tu informuar dhe për të informuar. Në kuadër të legjislacionit europian kjo e drejtë vazhdon të ngelët komplekse dhe evolim të përhershëm.

² Smith, David (2006-02-05). “Timeline: a history of free speech”. *The Guardian* (London). Retrieved 2010-05-02.

³ Arthur W. Diamond Law Library at Columbia Law School (26 March 2008).

⁴ Shih për më tepër; *Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut, 1948*.

⁵ Shih *Hanyside v United Kingdom, 197*

¹ Shih Rosen, Michael & Jonathan Wolff (Eds.). 1999. *Political Thought*. Oxford University Press.

Situata shqiptare dhe raporti me te drejtat e tjera

Rregullimin shqiptar të kësaj lirie e gjejmë në kushtetutë, përkatësisht në kreun për liritë dhe të drejtat themelore. Garancia kushtetuese e kësaj lirie lë hapësirë për kufizime ligjore dhe e gjithë kjo nën perligjien e interesit publik dhe mbrojtjes së të drejtave të të tjerëve. Nga raporti i 'Freedom House' rezulton që Shqipëria ka liri të pjeshme mbi të drejtë për tu shprehur.⁶ E drejta e shprehjes është vecanërisht e rëndësishme për median. Ajo mundëson lirinë e cdokujt për t'ju drejtuar një publiku të gjerë, me riksun ndonjëherë të keqinformimit. Kjo e drejtë konkuron shpesh me parimin e 'presumimit të pafajësisë', pasi shpejtësia e informacionit neglizhon detyrimin ligjor dhe moral të respektimit të këtij parimi, ndonjëherë si rezultat i mosnjohjes. Për një qeverisje të mirë që synon transparencën dhe informacionin, shoqëria civile në parim jep ndihmesë të drejtperdrejte. Veprimtaritë dhe presioni që ajo bën mbi qeverinë, administratën, institucionet publike, duke i detyruar ato të jenë të hapura për publikun, të pergatisin e të shpërndajnë informacion mbi çështje të legjislacionit, të shpenzimeve publike, të zbatimit të politikave e programeve, etj., natyrisht që ndihmon transparencën në veprimtarinë qeverisëse. Shoqëria Civile duhet të ndërtoj grupet e presionit qytetar për zbatimin e ligjit, gjë që është po ashtu ndihmesë e drejtpërdrejtë kundër korrupsionit.

Media si instrument na "tejnlop" cdo ditë me prurje masive informacioni. Kjo pasi media, duke bërë detyrën e saj propaganduese nëpërmjet përsëritjes së informacionit, na lë pak hapësirë të përzgjedhim atë cka duam. Në castin që individit ia derogon të drejtën e tij personale një pushteti mediatik, qëllimi i kësaj lirie vihet në dyshim. Marrëdhënia e qytetarit të thjeshtë me mjetin informues e vendos individin në një gjendje apatike. Kjo vjen si pasojë e nje terreni të politizuar dhe të një shteti të pasigurt. Gjithë ky performim mund të na bëjë të perceptojmë nje tis dyshimi dhe mosbesimi. Brenda nje lirie të tillë, ku qarkullon gjerësisht përplasja e shumë interesave, kjo e drejtë ka tendencën të humbas.

Nëse shtetin e së drejtës nuk e do mbingarkonim me kaq shumë ligje, por ta shihnim si madhësi vlerash, si shtet të barazisë dhe lirisë, do instalonim nje raport të mirë mes ligjit, sovranitetit, vlerave themelore dhe rendit kushtetues.

Konkluzione

Liria e shprehjes është thelbësore për ekzistencën e një shteti demokratik. Ajo është kushti primar për vendimarrjen autonome të qytetarëve. Megjithatë, kur

⁶ Shih 'Freedom of the press, 2015, Albania

kalohet nga niveli parimor i artikulimit të lirisë së shprehjes te niveli konkret i manifestimit të saj në kontekste, situata dhe institucione të ndryshme, gjykimi ynë për të duhet të marrë formë hipotetike. Kështu, në disa raste, theksimi i lirisë së shprehjes sjell si efekt papërdorshmërinë e saj, duke minuar strukturën e nevojshme për ta materializuar këtë liri. Për të kuptuar rrezikun e ngatërimit të nivelit parimor me nivelin aplikativ mjafton të kujtojmë se pro lirisë është edhe marksizmi; dhe pikërisht marksizmi nuk bën dallim ndërmjet parimit dhe aplikimit, duke propozuar një liri në terma abstraktë, një liri të shoqërisë, ndërkohë që shoqëria nga ana e saj e manifeston veten në forma mjaft të ndryshme dhe të shumëllojshme. Kështu, antipatia marksiste për liritë borgjeze është në fakt antipatia e atyre që këmbëngulin për parimin kundër atyre që këmbëngulin për të marrë parasysh kushtet konkrete të aplikimit. Prandaj është shumë e rëndësishme që liria e shprehjes të kuptohet jo vetëm si një parim që duhet të na udhëheqë, por edhe si variabël që duhet të jetë i ndjeshëm ndaj domenit të aplikimit dhe i strukturuar prej tij.

Bibliografia

- Rosen, Michael & Jonathan Wolff (Eds.). 1999. *Political Thought*. Oxford University Press.
Hanyside v United Kingdom, 1976
 Dino Aloisi e Thierry Vissol (n.d). 2010. *Libertà di espressione in Europa*.
Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë
Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut, 1948
Konventa Europiane e të Drejtave të Njeriut